

Sygn. akt IV CSK 275/13

POSTANOWIENIE

Dnia 12 lutego 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Prokuratora Rejonowego w G.
przy uczestnictwie E. W. i D. W.
o wpis hipoteki,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 12 lutego 2014 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy Skarbu Państwa - Prokuratora Okręgowego
w R.
od postanowienia Sądu Okręgowego w R.
z dnia 14 grudnia 2012 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 30 sierpnia 2012 roku wydanym w toku śledztwa Prokurator Rejonowy w G. zabezpieczył grożącą podejrzanemu D. W. karę grzywny w wysokości 182 stawek przy przyjęciu równowartości jednej stawki 220 zł przez obciążenie hipoteką przymusową do kwoty 40.400 złotych bliżej opisanej nieruchomości zabudowanej położonej w G. stanowiącej przedmiot wspólności ustawowej podejrzanego D. W. i jego żony E. W., dla której Sąd Rejonowy w G. prowadzi księgę wieczystą Kw [...].

Wniosek Prokuratora o wpisanie do działu IV wskazanej księgi wieczystej hipoteki przymusowej do kwoty 40.400 złotych na podstawie powyższego postanowienia został oddalony postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 6 listopada 2013 roku. Postanowieniem z dnia 14 grudnia 2014 roku Sąd Okręgowy oddalił apelację Prokuratora, stwierdzając, że postanowienie o zabezpieczeniu grożącej kary grzywny nie może stanowić podstawy wpisu hipoteki przymusowej, gdyż nie zostało zaopatrzone z urzędu przez przewodniczącego we wzmiankę o wykonalności zgodnie z art. 743 § 2 k.p.c. Przeszkodą do wpisu hipoteki, wynikającą z treści art. 110¹ ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j.: Dz. U. 2013, poz. 707- dalej jako u.k.w.h.) była także, zdaniem Sądu Okręgowego, rozbieżność między sumą hipoteki przymusowej wskazaną w postanowieniu o zabezpieczeniu majątkowym i wniosku Prokuratora o wpis (40.400 złotych), a iloczynem liczby stawek (182) i wartości pojedynczej stawki (220 zł) grożącej podejrzanemu D. W. grzywny (40.040 zł).

W skardze kasacyjnej Prokurator zarzucił naruszenie art. 743 § 2 zdanie 2 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie oraz naruszenie art. 110 u.k.w.h. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że warunkiem wpisu hipoteki przymusowej jest zaopatrzenie postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu grożącej kary grzywny we wzmiankę o wykonalności przez przewodniczącego sądu. Skarżący zarzucił także naruszenie art. 110¹ u.k.w.h. przez błędną wykładnię polegającą na niezasadnym przyjęciu, że w przypadku rozbieżności między wysokością grożącej grzywny a sumą hipoteki przymusowej zachodzi przeszkoda

do wpisu hipoteki przymusowej na sumę wyższą od grożącej grzywny, wskazaną w postanowieniu stanowiącym podstawę wpisu hipoteki.

Formułując powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w R. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W toku karnego postępowania przygotowawczego prowadzonego in personam, a więc w stosunku do osoby, której przedstawiono zarzuty i która ma status podejrzanego, może zaistnieć potrzeba zapewnienia realności wyegzekwowania grożącej podejrzanemu kary grzywny, prowadząca do wszczęcia postępowania zabezpieczającego, które składa się z dwóch faz. Pierwsza obejmuje wydanie przez prokuratora postanowienia o zabezpieczeniu grożącej podejrzanemu kary grzywny, druga zaś dotyczy wykonania tego postanowienia. Pierwszy etap postępowania zabezpieczającego jest regulowany przez przepisy kodeksu postępowania karnego, drugi – przez przepisy kodeksu karnego wykonawczego.

Stosownie do art. 291 § 1 oraz 293 § 1 k.p.k. w razie popełnienia przestępstwa, za które można orzec grzywnę, prokurator może z urzędu, w toku postępowania przygotowawczego, wydać postanowienie o zabezpieczeniu wykonania orzeczenia na mieniu oskarżonego. W postanowieniu tym prokurator określa zakres i sposób zabezpieczenia (art. 293 § 1 zdanie 2 k.p.k.), przy czym zabezpieczenie następuje w sposób wskazany w kodeksie postępowania cywilnego (art. 292 § 1 k.p.k.), co oznacza z kolei, że prokurator zabezpieczając wykonanie grożącej podejrzanemu kary grzywny sięga do środków zabezpieczenia roszczeń pieniężnych przewidzianych w art. 747 k.p.c. Stosownie do art. 293 § 2 k.p.k. na postanowienie prokuratora w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie, które rozpoznaje sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie przygotowawcze. Art. 462 § 1 k.p.k. przewiduje, że jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, zażalenie nie wstrzymuje wykonania zaskarżonego postanowienia; sąd jednak, który je wydał, lub sąd powołany do rozpoznania zażalenia może wstrzymać wykonanie postanowienia.

Stosownie do art. art. 292 § 1 k.p.k. w związku z art. 747 k.p.c. prokurator może zabezpieczyć wykonanie grożącej podejrzanemu kary grzywny stosując wskazane w tym przepisie sposoby zabezpieczenia roszczeń pieniężnych, w tym zgodnie z art. 747 punkt 2 k.p.c. także przez obciążenie nieruchomości podejrzanego hipoteką przymusową.

Istotą problemu jest w świetle zaskarżonego postanowienia oraz zarzutów skargi kasacyjnej to, czy postanowienie prokuratora o zabezpieczeniu przez obciążenie nieruchomości podejrzanego hipoteką przymusową podlega, w celu uzyskania na jego podstawie wpisu hipoteki przymusowej w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości podejrzanego, zaopatrzeniu, na jakiej podstawie prawnej i przez jaki organ we wzmiankę o wykonalności – czy przez przewodniczącego sądu, jak twierdzi Sąd Okręgowy w zaskarżonym postanowieniu, wskazując na art. 743 § 2 zdanie 2 k.p.c. czy też przez prokuratora, który wydał postanowienie o zabezpieczeniu, jak twierdzi skarżący.

Przed przystąpieniem do rozważań poświęconych tej kwestii celowe jest przypomnienie, że na gruncie przepisów kodeksu postępowania cywilnego wyróżnia się dwa etapy postępowania zabezpieczającego: jurysdykcyjny i wykonawczy. Stosownie do art. 743 § 1 k.p.c. jeśli wydane przez sąd w postępowaniu cywilnym postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia podlega wykonaniu w drodze egzekucji, do wykonania tego postanowienia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu egzekucyjnym, z tym jednak, że sąd nadaje postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia klauzulę wykonalności z urzędu. Art. 743 § 2 k.p.c. przewiduje, że jeżeli z uwagi na swą treść postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia podlega wykonaniu nie w drodze egzekucji, lecz w inny sposób, stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące tego sposobu. Podstawą przeprowadzenia postępowania jest wtedy postanowienie sądu zaopatrzone z urzędu przez przewodniczącego we wzmiankę o wykonalności. Zaopatrzenie postanowienia zabezpieczającego sądu w sprawie cywilnej w klauzulę wykonalności lub we wzmiankę o wykonalności następuje z urzędu i należy do etapu postępowania jurysdykcyjnego, ponieważ zawarte jest w tytule I części drugiej kodeksu postępowania cywilnego zawierającym przepisy ogólne odnoszące się do sądowej (orzeczniczej) fazy postępowania zabezpieczającego.

Natomiast wykonanie postanowienia sądu o udzieleniu zabezpieczenia wydanego w sprawie cywilnej regulują bądź przepisy o postępowaniu egzekucyjnym zawarte w części trzeciej k.p.c. bądź przepisy odnoszące się do innego, zastosowanego przez sąd w konkretnym przypadku, sposobu zabezpieczenia.

Postanowienie sądu o zabezpieczeniu roszczenia w sprawie cywilnej przez obciążenie nieruchomości obowiązanej hipoteką przymusową podlega wykonaniu przez sąd wieczystoksięgowy w postępowaniu wieczystoksięgowym, przy czym podstawę wpisu hipoteki przymusowej stanowi postanowienie sądu zaopatrzone przez przewodniczącego we wskazaną wyżej wzmiankę o wykonalności na podstawie art. 743 § 2 k.p.c.

W rozpatrywanej sprawie chodzi o wykonanie wydanego w postępowaniu karnym postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu grożącej kary grzywny przez obciążenie nieruchomości podejrzanego hipoteką przymusową.

Jak to już wyżej wskazano, wykonywanie orzeczeń wydanych w postępowaniu karnym reguluje ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r.- Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 1997 r., nr 90, poz. 557 ze zm.). Stosownie do art. 25 § 1 k.k.w. egzekucję zasądzonych roszczeń cywilnych, orzeczonej grzywny, świadczenia pieniężnego, należności sądowych oraz zobowiązania określonego w art. 52 kodeksu karnego prowadzi się według przepisów kodeksu postępowania cywilnego, jeżeli niniejsza ustawa nie stanowi inaczej. Art. 25 § 2 k.k.w. przewiduje, że przepis § 1 stosuje się również do wykonania postanowień o zabezpieczeniu roszczeń cywilnych będących przedmiotem postępowania karnego oraz grzywny. Artykuł 25 § 2 w związku z § 1 k.k.w. reguluje więc sytuację, w której wykonanie postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu grożącej kary grzywny z uwagi na zastosowany sposób zabezpieczenia (art. 292 § 1 k.p.k. w związku z art. 747 punkt 1 k.p.c.- przez zajęcie ruchomości, wynagrodzenia za pracę, wierzytelności z rachunku bankowego albo innej wierzytelności lub innego prawa majątkowego) podlega wykonaniu w drodze egzekucji. Konieczne jest w tej sytuacji wystąpienie przez prokuratora do właściwego sądu rejonowego (wydziału karnego) o nadanie tego rodzaju postanowieniu prokuratora klauzuli wykonalności (por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2007 r., I KZP 35/07, OSNKW 2008, nr 1, poz. 1; por. także § 214 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia

24 marca 2010 roku - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. 2010, nr 49, poz. 296 ze zm.).

Przytoczony art. 25 k.k.w. nie obejmuje natomiast sytuacji, w której wykonanie postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu grożącej kary grzywny następuje, z uwagi na zastosowany przez prokuratora sposób zabezpieczenia, nie w drodze egzekucji, lecz w inny sposób.

Do takich sposobów zabezpieczenia należy, jak to już wyżej wskazano, obciążenie nieruchomości podejrzanego hipoteką przymusową. Hipoteka przymusowa nie jest rodzajem ani sposobem egzekucji, lecz środkiem zabezpieczenia ułatwiającym jej wyegzekwowanie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2013 r., II CSK 17/13, niepublikowane). Podstawą wpisu hipoteki przymusowej do księgi wieczystej prowadzonej dla obciążonej nieruchomości jest tytuł wykonawczy (art. 109 u.k.w.h.) oraz inne dokumenty wymienione w art. 110 tej ustawy w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu oraz w dacie wydania zaskarżonego skargą kasacyjną postanowienia Sądu Okręgowego, do których należy także postanowienie prokuratora o zabezpieczeniu. Nie jest ono tytułem wykonawczym, stąd nie wymaga nadania mu przez sąd klauzuli wykonalności.

Skoro art. 25 k.k.w. nie odnosi się do wykonania postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu przez obciążenie nieruchomości podejrzanego hipoteką przymusową, to w tym zakresie, z uwagi na treść art. 1 § 2 k.k.w., należy stosować odpowiednio przepisy kodeksu postępowania karnego o zabezpieczeniu. W ocenie Sądu Najwyższego, w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną, wykładnia funkcjonalna i systemowa art. 292 § 1 w związku z art. 293 § 1 k.p.k w związku z art. 25 § 1 i 2 k.k.w. i art. 1 § 2 k.k.w. prowadzi do wniosku, że do postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu przez obciążenie nieruchomości hipoteką przymusową stosuje się art. 743 § 2 k.p.c. przy zastrzeżeniu wykładni tego przepisu w sposób uwzględniający cel i funkcję zabezpieczeń stosowanych przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym. W przeciwnym przypadku brak byłoby podstawy prawnej do zaopatrzenia postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu we wzmiankę o wykonalności, co uniemożliwiłoby wykonanie tego postanowienia mimo, że z chwilą wydania jest ono wykonalne (art. 462 § 1

k.p.k. w związku z art. 465 § 1 k.p.k.) oraz mimo istotnej funkcji, jaką pełni zabezpieczenie grożących kar na mieniu podejrzanego. Grożąca grzywna jako instytucja prawa karnego materialnego stanowi wyraz realizacji przez Państwo określonej polityki karnej (w tym prewencji ogólnej i indywidualnej) zmierzającej do ograniczania liczby popełnianych przestępstw (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 r., III CZP 33/10, OSNC 2010 r., nr 12, poz.162). Realizacja tego celu wymaga szybkiego i sprawnego wykonania zastosowanego przez prokuratora zabezpieczenia, skoro zabezpieczenie to stanowi publicznoprawny instrument gwarancji realnego ziszczenia się sankcji prawomocnie orzeczonej przez sąd karny (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 września 2004 r., SK 10/04, OTK-A 2004, Nr 8, poz. 80).

Art. 743 § 2 zdanie 2 k.p.c. przewiduje zaopatrzenie postanowienia o zabezpieczeniu (wykonywanego nie w drodze egzekucji, lecz w inny sposób) we wzmiankę o wykonalności przez przewodniczącego z urzędu, co należy rozumieć w ten sposób, że postanowienie o wzmiance jest wydawane w składzie jednego sędziego. O ile nie budzi wątpliwości, że wykonywanemu w drodze egzekucji postanowieniu prokuratora o zabezpieczeniu nadaje klauzulę wykonalności sąd, to sporne pozostaje, jaki organ nadaje wzmiankę o wykonalności postanowieniu prokuratora podlegającemu wykonaniu w inny sposób. Uznać należy, że w świetle art. 743 § 2 zdanie 2 k.p.c. organem tym jest prokurator, który wydał postanowienie, a nie przewodniczący sądu (wydziału karnego), jak przyjął Sąd Okręgowy w zaskarżonym postanowieniu. Założeniem powyższego przepisu jest bowiem, aby wzmiankę o wykonalności nadał postanowieniu o zabezpieczeniu ten organ, który je wydał. Za taką wykładnią wspomnianego przepisu przemawia także to, że w art. 743 § 2 k.p.c. mowa jest o działaniu przewodniczącego nadającego z urzędu wzmiankę o wykonalności postanowieniu o zabezpieczeniu pochodzącemu od sądu, natomiast w rozpatrywanym przypadku wzmianka ta musiałaby być nadana postanowieniu prokuratora przez przewodniczącego wydziału karnego sądu rejonowego działającego nie z urzędu, lecz na wniosek prokuratora. Jeśli, co już akcentowano, funkcją takiej wzmianki jest potrzeba wykazania przez prokuratora przed sądem wieczystoksięgowym, że postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia przez obciążenie nieruchomości podejrzanego hipoteką przymusową podlega

wykonaniu, to wystarczające jest stwierdzenie faktu wykonalności tego postanowienia przez organ, który je wydał, czyli prokuratora. Istotne znaczenia ma, także już wyżej podnoszony, czynnik czasu i postulat podyktowanego interesem publicznym szybkiego działania prokuratora w celu zabezpieczenia w toku śledztwa grożącej podejrzanemu kary grzywny.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku o zasadności sformułowanych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia art. 743 § 2 zdanie 2 k.p.c. oraz art. 110 u.k.w.h. przez przyjęcie przez Sąd Okręgowy, iż warunkiem wpisu hipoteki przymusowej jest zaopatrzenie postanowienia prokuratora we wzmiankę o wykonalności przez przewodniczącego.

Mimo powyższych uwag, skarga kasacyjna Prokuratora podlegała oddaleniu, albowiem zaskarżone postanowienie Sądu Okręgowego mimo częściowo błędnego uzasadnienia odpowiada ostatecznie prawu. Skarżący przeoczył, że postanowienie z dnia 30 sierpnia 2012 roku o zabezpieczeniu nie zostało zaopatrzone przez Prokuratora Rejonowego w G. we wzmiankę o wykonalności, która powinna odnosić się do całości postanowienia prokuratora, a więc obejmować zarówno podstawę (rozstrzygnięcie), jak i uzasadnienie postanowienia oraz przybrać formę podpisanej przez Prokuratora odrębnej adnotacji o wykonalności usytuowanej na oryginale postanowienia Prokuratora przesyłanego właściwemu sądowi wieczystoksięgowemu wraz z wnioskiem o dokonanie wpisu.

W tej sytuacji drugorzędne znaczenie ma sformułowany w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 110¹ u.k.w.h.

Przepis ten stanowi, że wierzyciel może żądać wpisu hipoteki przymusowej na sumę nie wyższą niż wynikająca z treści dokumentu stanowiącego podstawę jej wpisu do księgi wieczystej. Jeżeli z dokumentu tego nie wynika wysokość sumy hipoteki, suma hipoteki nie może przewyższać więcej niż o połowę zabezpieczonej wierzytelności wraz z roszczeniami o świadczenia uboczne określonymi w dokumencie stanowiącym podstawę wpisu hipoteki na dzień złożenia wniosku o wpis hipoteki.

Zdanie pierwsze cytowanego przepisu stosuje się niewątpliwie do postanowienia prokuratora, o którym mowa w art. 110 u.k.w.h. w brzmieniu adekwatnym do realiów rozpatrywanej sprawy. W punkcie II sentencji

postanowienia Prokuratora orzeczono o zabezpieczeniu grożącej D. W. kary grzywny przez obciążenie nieruchomości podejrzanego hipoteką przymusową do kwoty 40.400 złotych i taka też suma hipoteki wymieniona jest we wniosku Prokuratora o wpis hipoteki, nie ma więc rozbieżności między treścią punktu II sentencji postanowienia Prokuratora a treścią wniosku o wpis hipoteki. Zabezpieczenie dotyczy grożącej podejrzanemu kary grzywny, jeszcze nie orzeczonej przez sąd karny, a więc na razie tylko proponowanej (przewidywanej) przez oskarżyciela publicznego w granicach ustawowego zagrożenia karą czynu zarzuconego podejrzanemu. Jeśli Sąd Okręgowy dostrzegł przeszkodę do wpisu hipoteki przymusowej w tym, że zgodnie z punktem I sentencji postanowienia Prokuratora grożąca podejrzanemu kara grzywny określona została przez podanie liczby stawek (182) oraz wysokości jednej stawki (220 zł), co arytmetycznie daje kwotę 40.040 złotych, to wskazać należy, że w takiej sytuacji sąd wieczystoksięgowy powinien rozważyć wpisanie hipoteki przymusowej na sumę określoną w punkcie I i oddalenie wniosku o wpis w pozostałej części.

W tym stanie rzeczy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji.